

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Кафедра міжнародних економічних відносин

Долгошеєвої Ольги Ігорівни

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
«ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ, ЯК ФАКТОР СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ»
Спеціальності 056 «Міжнародні економічні відносини»

Студентки IV курсу
групи МЕ-61а

_____ (підпис)

Долгошеєвої О.І.

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавр

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело _____
(підпис) Долгошеєва О.І.

Керівник професор, доктор економічних наук _____
(підпис)

Д'яконова І.І.

Суми – 2020 рік

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавр

на тему

«ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ, ЯК ФАКТОР СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ»

Студентки Долгошеєвої Ольги Ігорівни

Основний зміст кваліфікаційної бакалаврської роботи викладено на 55 сторінках, у тому числі список використаних джерел з 52 найменувань, який розміщено на 7 сторінках. Робота містить 2 таблиці та 4 рисунки.

Ключові слова: ПРЯМ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ, ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ УКРАЇНИ, ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ, ПРОБЛЕМИ ЗАЛУЧЕННЯ ПІІ, ІНВЕСТУВАННЯ В СУМСЬКОМУ РЕГІОНІ.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи полягає у дослідженні умов і організаційно-економічних засад впливу прямих іноземних інвестицій на формування економіки країни та регіону, виявленні основних проблем залучення інвестиції в Україну та розробці рекомендацій щодо їх вирішення на основі світової та вітчизняної практики.

Об'єктом дослідження є процес впливу прямих іноземних інвестицій на формування економіки регіону.

Предметом дослідження є механізм формування економічних процесів на рівні регіону чи країни під впливом прямих іноземних інвестицій.

У процесі дослідження залежно від цілей і задач використовувались відповідні методи дослідження економічних процесів, серед яких систематизація та узагальнення (при теоретичному обґрунтуванні - поняття Прямі іноземні інвестиції), порівняльний та статистичний метод (при аналізі надходжень ПІІ в Сумський регіон та в країну в цілому), метод факторного аналізу та групування і класифікації(при дослідженні

інвестиційного клімату), аналізу і синтезу.

Інформаційною базою дослідження є міжнародні та національні нормативно-правові акти, що регламентують інвестиційну діяльність; офіційні звіти міжнародних економічних організацій; дані Державною службою статистики України; монографії вітчизняних і зарубіжних вчених; періодичні видання; матеріали міжнародних конференцій; тощо.

За результатами дослідження сформульовані такі висновки:

1. В Україні відзначається досить низький рівень соціально-економічного розвитку регіонів, в тому числі і в Сумській області, що значною мірою обумовлено диференціацією обсягів залучення інвестицій, в тому числі ПІІ.

2. Як пріоритетну слід виділити політику «векторного зростання», що передбачає комплексне освоєння і розвиток територій, формування замкнених технологічних ланцюжків, розвиток економічних, соціально-культурного та технологічних зв'язків між регіонами та ін.

3. Реалізація політики «векторного зростання» повинна носити системний характер і включати інструменти підвищення інформаційної прозорості інвестиційного середовища; залучення і супроводження інвестора; управління інвестиційними ризиками; планування територіального розвитку; підвищення інноваційної спрямованості.

Одержані результати можуть бути використані у процесі розробки політики іноземного інвестування України та оцінки ефективності проведення політики у сфері іноземного інвестування.

Результати дослідження пройшли апробацію на Міжнародній науково-практичній конференції студентів та молодих вчених імені професора Балацького О. Ф. «Економічні проблеми сталого розвитку», 28-29 квітня 2020 року на базі Сумського державного університету.

Рік виконання кваліфікаційної роботи – 2020 рік

Рік захисту роботи – 2020 рік

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»

Кафедра міжнародних економічних відносин

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

д.е.н., професор

(науковий ступінь, вчене звання)

_____ Ю.М. Петрушенко

(підпис)

«__» _____ 2020 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

(спеціальність 056 «Міжнародні економічні відносини»)

Студенту IV курсу, групи МЕ-61а

(номер курсу)

(шифр групи)

Долгошеєвої Ольги Ігорівни

(прізвище, ім'я, по батькові студента)

1. Тема роботи Прямі іноземні інвестиції як фактор соціально-економічного розвитку регіону.

затверджена наказом по університету від «07» квітня 2020 року № 0516-III

2. Термін подання студентом закінченої роботи «21» червня 2020 року

3. Мета кваліфікаційної роботи дослідження умов і організаційно-економічних засад впливу прямих іноземних інвестицій на формування економіки країни та регіону.

4. Об'єкт дослідження процес впливу прямих іноземних інвестицій на формування економіки регіону.

5. Предмет дослідження механізм формування економічних процесів на рівні регіону чи країни під впливом прямих іноземних інвестицій.

6. Кваліфікаційна робота виконується на матеріалах міжнародних нормативно-правових актів, нормативно-правових актів України, що регламентують інвестиційну діяльність; офіційних звітів міжнародних економічних організацій; міжнародних угод; даних Державного комітету

статистики України; монографії вітчизняних і зарубіжних вчених; періодичних видань; матеріалах міжнародних конференцій.

7. Орієнтовний план кваліфікаційної бакалаврської роботи, терміни подання розділів керівникові та зміст завдань для виконання поставленої мети

Розділ 1 Теоретичні основи прямих іноземних інвестицій: сутність та види.

16.04.2020

(назва – термін подання)

У розділі 1 було досліджено теоретичну базу та сутність поняття прями іноземні інвестиції та їх види.

(зміст конкретних завдань до розділу, які повинен виконати студент)

Розділ 2 Прямі іноземні інвестиції в Україні, їх привабливість та проблеми залучення

(назва – термін подання)

12.05.2020

У розділі 2 було проведено аналіз інвестиційного клімату України, надходження ПІІ, проаналізовано найпривабливіші сфери інвестування та фактори, що перешкоджають залученню ПІІ в Україну.

(зміст конкретних завдань до розділу, які має виконати студент)

Розділ 3 Інвестиційний клімат Сумської області.

(назва – термін подання)

01.06.2020

У розділі 3 було проведено аналіз інвестиційного клімату Сумського регіону, розглянуто надходження ПІІ та успішно реалізовані проекти іноземного інвестування, проаналізовано проблеми іноземного клімату.

(зміст конкретних завдань до розділу, які повинен виконати студент)

8. Консультації з роботи:

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1			
2			
3			

9. Дата видачі завдання: «02» квітня 2020_року

Керівник кваліфікаційної роботи

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Завдання до виконання одержав

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Зміст

Зміст.....	6
ВСТУП	7
1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ: СУТНІСТЬ ТА ВИДИ.....	10
1.1. Теорії прямих іноземних інвестицій та їх сутність.....	10
1.2. Типи ПІІ: горизонтальні, вертикальні і прямі іноземні інвестиції на експортній платформі	20
2 ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ В УКРАЇНІ, ЇХ ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ТА ПРОБЛЕМИ ЗАЛУЧЕННЯ.....	24
2.1. Надходження ПІІ в Україну	24
2.2. Інвестиційна привабливість України	27
2.3. Найпривабливіші сфери для інвестування в Україні	30
2.4. Фактори, що перешкоджають залученню ПІІ та шляхи подолання	36
3 ІНВЕСТИЦІЙНИК КЛІМАТ СУМЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	41
3.1. Надходження ПІІ в Сумську область	41
3.2. Інвестиційна привабливість Сумської області	43
3.3. Проблеми інвестиційного клімату Сумщини та шляхи подолання	47
ВИСНОВКИ.....	50
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ	52
ДОДАТОК А.....	60

ВСТУП

Глобалізаційні тенденції світової економіки визначають якісно нові орієнтири розвитку економічної політики країн світу, здійснюють вагомий вплив на формування середовища економічного зростання країн. Розвиток інформаційних технологій, інтернаціоналізація форм інтелектуальної власності, означає не тільки глобалізацію окремих сегментів світового ринку, а й уніфікацію інвестиційного законодавства окремих країн, узгодження його із загальносвітовими нормами. Визначені проблеми потребують вирішення цілої низки вагомих проблем.

Зростання глобалізаційних тенденцій характеризують визначають важливість дослідження формування правил і процедур вільного руху іноземних капіталовкладень. Вищезазначене визначає нові умови, за яких відбувається економічне зростання країн в умовах сьогодення. Серед широкої низки питань, що розглядаються сьогодні економічною наукою, залучення прямих іноземних інвестицій і їх вплив на формування загального економічного середовища - є сьогодні, одними з актуальних.

Так, і Україна через залучення та ефективне використання прямих іноземних інвестицій може прискорити вихід на світові фінансові і товарні ринки. На основі залучення підприємницького, державного та змішаного капіталу, забезпечуючи доступ до сучасних технологій, іноземні інвестиції сприяють формуванню національних інвестиційних ринків та прискорюють розвиток ринків товарів і послуг. Крім того, іноземні інвестиції сприяють як реалізації заходів макроекономічної стабілізації, так і дозволяють вирішувати соціальні завдання державної політики.

Для більшості країн з трансформаційними економіками ефективне використання іноземних інвестицій стає ключовим фактором розвитку. Розробка дієвих механізмів залучення прямих іноземних інвестицій посідає одне з провідних місць у структурі пріоритетів економіки України.

Метою роботи є дослідження умов і організаційно-економічних засад

впливу прямих іноземних інвестицій на формування економіки країни та регіону.

Для досягнення поставленої мети в роботі сформовано та вирішено наступні завдання:

- дослідити сутність, значення та причини розвитку прямих іноземних інвестицій (ПІІ) і способи їх реалізації;
- встановити вплив прямих іноземних інвестицій на економіку країни-реципієнта;
- проаналізувати основні напрямки інвестицій в Україні;
- дослідити тенденції формування ПІІ та їх структуру;
- визначити роль ПІІ для розвитку економіки України та регіону.

Об'єктом дослідження є процес впливу прямих іноземних інвестицій на формування економіки регіону.

Предметом дослідження є механізм формування економічних процесів на рівні регіону чи країни під впливом прямих іноземних інвестицій.

Методи дослідження: загальнонаукові методи пізнання: теоретичного узагальнення; аналізу і синтезу; групування і класифікації; факторний аналіз; статистичного аналізу; порівняльного аналізу.

Інформаційною базою дослідження є міжнародні нормативно-правові акти, нормативно-правові акти України, що регламентують інвестиційну діяльність; офіційні звіти міжнародних економічних організацій; міжнародні угоди; дані Державного комітету статистики України; монографії вітчизняних і зарубіжних вчених; періодичні видання; матеріали міжнародних конференцій; тощо.

Теоретичною базою дослідження послуговували роботи іноземних та вітчизняних авторів, серед яких можна виділити наступних: Singh, Satya N. [1], [25], Tofan, C. A. [2], Marcel, D. T. Am. [3], Agnihotri, An., Arora, Sh. [4], Bhowmik, D. [5], Павлюк, В. [6], [27], М. Соколов, А. Михайлов, Д.

Хандурін. [7], Nguedie, Y. H. N. [8], Aslam, M. A. [9], Гребенюк Н., Jinan Mehdi M. [10], Agmet, K., Obeid, H. [11], Гриценко, Л., Петрушенко, М., Дахер, К. [12], Subeh, M. A., Бойко, А. [13], Halil D. Kaya, Julia S. Kwok [14], Meresa, M. [15], Kaya, H.D. [16], He, Shuquan [17], Nguedie, Y.H.N. [18], Palienko, M., Люльов, О. [19], Sineviciene, L., Шкарупа, О., Сисоева, Л. [20], К.В. Багмет, Гапонова, О. [21], Gupta, A., Guha, M. [22], Mohamed Abdalla Mohamed Ahmed [23], Awojobi, O. N. [24], Jiang, Yu., Wang, G. [26].

1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ: СУТНІСТЬ ТА ВИДИ

1.1. Теорії прямих іноземних інвестицій та їх сутність

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) - це інвестиції, зроблені фірмою або приватною особою в одній країні в фінансові інструменти іншої країни. Прямими іноземними інвестиціями можна назвати проведення інвестором іноземних ділових операцій чи придбання фінансових активів в іноземній компанії. Однак ПІІ відрізняються від портфельних інвестицій, в яких інвестор просто купує акції іноземних компаній.

Для більш чіткого розуміння сутності прямих іноземних інвестицій далі буде розглянуто теоретичні аспекти прямих іноземних інвестицій на прикладі основних теорій.

Теорія монополістичних переваг.

Перша сучасна теорія ПІІ пов'язана з роботою Стівена Хаймера. У його дисертації 1960-х (опубліковано посмертно в 1976 році), він використовує індустріальні організації і теорії недосконалої конкуренції для пояснення мотивації фірм до використання ПІІ. Хаймер починає свою теорію з аналізу особливостей транснаціональних корпорацій (ТНК), котрі не мають вітчизняних аналогів. Ці специфічні переваги МНК включають в себе, проте цим не обмежуються: брендові імена, товарні знаки, навички управління і маркетингу, обмежені або розвинуті технології, доступ до недорогого фінансування та ефект масштабу. Наявність цих переваг є обов'язковим для нерезидентних фірм для використання ПІІ, тому що в порівнянні з місцевими фірмами вони знаходяться в менш вигідному положенні. Місцеві фірми більш розуміють місцеві ринкові потреби, правові та інституційні рамки ведення бізнесу і місцеві ділові звичаї.

Авжеж і закордонна фірма може дістати цю інформацію, звернувшись наприклад до консалтингової фірми, але це буде коштувати фірмі чималих витрат. До того ж, закордонні фірми і без того витрачають додаткові кошти на організацію роботи на відстані, оскільки вони стурбовані труднощами роботи з незнайомою діловою практикою приймаючої країни.

Тож ПІІ будуть доцільними і приносить дохід за умови, що іноземна фірма має певні переваги серед місцевих фірм. Та деякі недоліки ринку перешкоджають доступу місцевих фірм до переваг іноземних фірм. Отже, ПІІ можуть розглядатися фірмою як стратегічна дія, що дозволяє використовувати недоліки ринку, а також як інструмент, що дозволяє уникати недосконалостей ринку.

Хаймер також згадує різницю між двома видами довгострокового приватного міжнародного руху капіталу - прямими інвестиціями і портфельними інвестиціями. І різниця ця полягає в питанні контролю. На думку Хаймера контроль визначається як частковий, якщо інвесторам належить двадцять п'ять відсотків капіталу іноземної фірми або ж якщо інвестор безпосередньо контролює іноземне підприємство - це можна вважати прямою інвестицією. У випадку якщо інвестор володіє менш ніж двадцятьма п'ятьма відсотками капіталу або не контролює його, інвестиція називається портфельною. Такі інвестиції здійснюються головним чином для отримання прибутку від різниці процентних ставок, приросту капіталу і диверсифікації ринкового ризику шляхом придбання облігацій і акцій

Хаймер стверджував, що обставини, які спонукають фірму контролювати підприємство в зарубіжних країнах, пояснюються однією незначною причиною і двома основними. Незначною причиною є диверсифікація. Він вважав це незначним, тому що встановлення контролю не є обов'язковим. Це в першу чергу, щоб згладити шоки, сприяючи розподілу ризиків. Диверсифікуючи свої портфелі, фірми володіють не тільки потоками доходів від власних капіталів, а й потоками доходів від

капіталів іноземних компаній.

З іншого боку, основними причинами є наступні:

- 1) Зазвичай це більш вигідно контролювати фірми в більш ніж одній країні, завдяки усуненню конкуренції між ними.
- 2) Іноді фірми мають переваги в деяких певних видах діяльності і їм може здаватися привабливим використовувати ці переваги, організовуючи зарубіжну діяльність.

Кіндлбергер також стверджував, що прямі іноземні інвестиції виникають через відсутність умов досконалої конкуренції, тому що при наявності умов досконалої конкуренції місцеві фірми матимуть переваги перед іноземними фірмами через близькість їх діяльності до центрів прийняття рішень. І як наслідок жодна фірма не могла вижити в зарубіжній діяльності. Тобто ППІ буде успішним за умови існування недосконалості на ринку товарів чи факторів.

Річард Кейвс розглядає диференціацію продукції на внутрішньому ринку як життєво важливий елемент, який породжує ППІ. Володіння ТНК нематеріальними активами дозволяє їй диференціювати продукти на різних ринках і забезпечувати рух готівкових грошей. Ці нематеріальні активи називаються «унікальними активами». Підтверджено зв'язок між унікальними активами фірми, включаючи її переваги в технологіях і управлінні, і рівнем залученості іноземних фірм. Фірми, які активно шукають зарубіжні інвестиції, як правило, є провідними фірмами в своїх галузях. Вони вкладають більше коштів у дослідження та розробки, прикладають величезні зусилля в сфері маркетингу і реклами, наймають багато вчених, інженерів і фахівців, продають деякі відмінні продукти і мають легкий доступ до мереж ринку збуту.

За роботами Р. Кейвса прямі іноземні інвестиції умовно можна поділити на горизонтальні ППІ, вертикальні ППІ та так званий конгломерат. Горизонтальні ППІ здійснюють приблизно однакову виробничу діяльність у

багатьох країнах. Вертикальні ПП в різних країнах знаходяться на різних етапах виробництва. А конгломерат в основному виробляє багато продуктів у багатьох країнах.

Стосовно горизонтальних ПП, Кейвс зауважує необхідність диференціації продукції. За його словами, саме горизонтально інтегрована фірма, що володіє унікальними активами, має переваги серед своїх місцевих колег. Коли продукт захищений патентами або товарними знаками, місцевим конкурентам складно виробляти такий самий продукт. Оскільки в такому випадку продукт створюється з використанням відмінних управлінських і виробничих навичок, інноваційних виробничих процесів, в поєднанні з фінансовими перевагами і доступом до факторів виробництва, в той час як місцевим конкурентам нелегко імітувати продукт, використовуючи свої ресурси.

Для вертикально інтегрованих фірм володіння унікальними активами не є обов'язковим, оскільки іноземне виробництво прагне уникнути невизначеності щодо доступності і ціноутворення на його виробничі ресурси. Він припускає, що виробничі підрозділи вертикально-інтегрованої фірми розосереджені в різних країнах через умовний місцевий тиск. Вертикально інтегровані фірми також здійснюють міжнародне виробництво, задля встановлення бар'єрів для нових конкурентів.

Поширення бізнес-ризиків є основним поясненням конгломерату, в якому кілька міжнародних виробництв не мають явної горизонтальної або вертикальної взаємозв'язку. Ведення міжнародного виробництва в будь-якій формі приносить деякі вигоди від диверсифікації в фірму. Цих вигод більше може бути більше, якщо фірма може диверсифікувати через товарний і географічний простір. На диверсифікацію іноземних інвестицій також частково впливає бажання материнської компанії використовувати свої різноманітні дослідження і відкриття нових розробок.

Теорія трансакційних витрат і інтерналізації.

Теорія трансакційних витрат і інтерналізації спочатку була розроблена Рональдом Коузом. Його основною метою було пояснити, чому економічна діяльність була організована всередині фірм. Коуз стверджує, що фірми існують, тому що вони зменшують трансакційні витрати, що виникають в процесі виробництва і обміну, фіксуючи ефективність, на яку окремі особи не здатні. Ці трансакційні витрати організовані більш ефективно в установі фірми. Однак, за його словами, існують і внутрішні витрати фірми, які в основному пов'язані зі зменшенням норми прибутку, коли фірма розширюється вище певного рівня, та неефективним розподілом ресурсів в результаті відсутності цінового механізму. Вільямсон розширює ідеї Коуза, розглядаючи фірму як структуру управління і визначаючи конкретні характеристики трансакцій, які відіграють вирішальну роль в порівняльній інституційній оцінці. Вільямсон стверджує, що використання ринку пов'язане з певними витратами, тому, щоб уникнути цих витрат, трансакції можуть виконуватися всередині фірми. Проте це провокує виникнення внутрішніх організаційних витрат. З огляду на різні витрати, пов'язані з ринковим каналом і внутрішньою організацією, саме мінімізація трансакційних витрат визначає, яка трансакційна вартість буде використовуватися для кожної трансакції. Канал вибирається для одного конкретного типу трансакцій, коли він дешевший за інші. Коли внутрішня організація менш затратна і, а отже і більш пріоритетна, вона витісняє ринок і направляє економічну діяльність і розподіл ресурсів. Підхід трансакційних витрат забезпечує концептуальну основу для пояснення роботи ТНК. При такому підході ПП вважаються економічним інструментом для обходу міжнародних ринків і інтерналізації угод всередині фірми.

Макманус підкреслює роль трансакційних витрат в розвитку іноземних операцій, визнаючи наявність основних взаємозалежностей між діями, проведеними в різних країнах, і необхідність координації дій

взаємозалежних сторін. Він стверджує, що для успішної координації економічних агентів в різних країнах фірми можуть використовуватися наступні стратегії:

- Децентралізоване прийняття рішень з використанням цінового механізму.
- Контрактні угоди, такі як ліцензування, франчайзинг, маркетинговий контракт, контракти на управління і міжнародний субпідряд.
- Інтернаціоналізація транзакцій в рамках однієї установи за допомогою створення міжнародної фірми.

Перша стратегія, яка використовує ціновий механізм, буде пов'язана з витратами, тому що існують трансакційні витрати, пов'язані з необхідністю вказувати атрибути товару, що підлягає обміну, або через труднощі з кількісною оцінкою потоків обміну послуг або активів. Коли трансакційні витрати високі або непомірні, створюються ТНК. ТНК, в такому випадку, створюються як реакція на збої ринку, як спосіб підвищення ефективності розподілу ресурсів, коли вартість координації економічної діяльності між незалежними економічними агентами занадто висока.

Баклі і Кассон стверджують, що фірма буде займатися міжнародним виробництвом, якщо чиста вигода від її спільної власності на внутрішню і міжнародну діяльність перевищує ті, які пропонуються ринком. Більш того, іноді складно використовувати ринок для організації угод з проміжною продукцією. Це змушує фірми обходити ринок. Таким чином, внутрішній ринок створюється шляхом створення фірми, яка об'єднує різні угоди, що належать єдиній власності. Коли ця інтернаціоналізація поширюється через кордони за допомогою ПШ, фірма становиться повноцінною ТНК. Вони також стверджують, що як і специфічні галузеві

чинники так і пов'язані з галуззю фактори призводять до інтернаціоналізації ринків. Галузеві фактори приведуть безпосередньо до інтернаціоналізації ринків для проміжних продуктів, тоді як другі призведуть до інтернаціоналізації ринку знань. Вони стверджують, що зростання багатонаціональних компаній до Другої світової війни був викликаний інтернаціоналізацією ринку для первинних продуктів, в той час як зростання транснаціональних компаній в даний час більше стимулюється необхідністю інтернаціоналізувати ринок знань.

Теорія горизонтальних та вертикальних ПШ та капіталу знань. Нещодавні дослідження в області ПШ були зосереджені на забезпеченні загальної рівноваги для мікроекономічної основи для ПШ і на основі висновків про добробут. Джеймс Маркусен використовує модель загальної рівноваги для пояснення горизонтально інтегрованих фірм з одночасною діяльністю в декількох ідентичних країнах. Він вважає, що ТНК приречені нести фіксовані витрати на фірму або торгові витрати, інші фіксовані планові витрати і постійні змінні витрати виробництва. Мається на увазі, що ТНК, що виробляє один і той же товар в двох країнах, використовуватиме горизонтальні ПШ, кожен раз коли торгові витрати занадто високі, що призводитиме до зниження стимулу для експорту, а зовнішній ринок буде великим, що компенсуватиме постійні витрати заводу.

Лаель Брейнард також стверджує, що більш високі торговельні бар'єри збільшують стимул для горизонтальних ПШ. Горизонтальні ПШ мають тенденцію домінувати в експорті в галузях, де вартість транспортування товарів через кордони висока, а ефект масштабу на рівні заводу низький у порівнянні з масштабом економіки на рівні фірми.

Джеймс Маркусен та Ентоні Венаблс підтверджують, що горизонтальні ПШ між двома країнами невеликі, коли відмінності факторів виробництва між країнами завеликі. Коли фактори виробництва

аналогічні, горизонтальні ПШ зростають, тому що ТНК бачать можливість зробити виробництво і послуги штаб-квартири в обох країнах.

Ельханан Хелпман використовує модель загальної рівноваги з монополістичною конкуренцією серед вертикально інтегрованих фірм, які виробляють диференційовані товари, щоб пояснити ТНК як феномен рівноваги. Він стверджує, що фірми вертикально переміщуються за кордон, тому що існують певні відмінності в забезпеченості факторами виробництва і безпосередньо в різниці цін на ці фактори. Тобто ПШ повинні надходити в країни, багаті конкретним фактором, який інтенсивно використовується цією галуззю. Крім того, чим більша різниця в забезпеченості факторами, тим більше активність ТНК збільшується, і вертикальні ПШ будуть домінувати над горизонтальними ПШ.

Джин Гроссман і Ельханан Хелпман мають справу з порівняльними витратами на управління вертикальною інтеграцією і контрактами за принципом "на відстані витягнутої руки" з постачальниками сировини. Вони використовують модель загальної рівноваги для пояснення мікроекономічного прийняття або покупки рішення з акцентом на диференційовані продукти з фіксованою вартістю проектування вдома. Вхідні дані також диференційовані, і проблема фірми полягає в тому, щоб отримати різноманітні вхідні дані, які найкраще відповідають його дизайну. Результатом чого буде, що фірма з помірною продуктивністю вибере власне виробництво ресурсів, тоді як дизайнери з дуже високою або дуже низькою продуктивністю виберуть аутсорсинг (покупку).

Крім того, Маркусен і Венаблс застосовують систему загальної рівноваги та модель олігополії Курно, щоб перевірити, як діяльність ТНК, структура торгівлі та виробництво партнерів пов'язані з характеристиками країни; наприклад, відносний коефіцієнт забезпеченості, розмір ринку, асиметрія в розмірах ринку, економіка масштабу виробництва та торгових витратах. Вони приходять до того ж висновку, що і Хелпман, а саме, що

вертикально інтегрований ТНК з міжнародними торговими ресурсами і проміжним продуктом буде розширюватися в міру того, як забезпеченість національними факторами виробництва буде ставати все більш відмінним.

Модель капіталу знань поєднує в собі горизонтальні мотивації ПШ (прагнення розмістити виробництво ближче до ринку і уникнути торговельних витрат) з вертикальними мотиваціями ПШ (прагнення скористатися перевагами дешевої робочої сили і великою кількістю низькокваліфікованої робочої сили) для вивчення впливу різних чинників на прямі іноземні інвестиції.

Д. Маркусен, Е. Венаблс, Д. Конан та К. Жан створили модель капіталу знань з двома країнами, двома факторами і двома товарами (один товар з постійною віддачею від масштабу, та ще один товар з виробництвом на рівні підприємств).

Потім вони порівняли стимули для трьох різних типів фірм:

- національні фірми з заводом і штаб-квартирою в країні походження;
- горизонтальні фірми з заводом в кожній країні і штаб-квартирою в країні походження;
- вертикальні фірми з заводом в країні перебування і штаб-квартирою в країні походження.
- Тільки коли торгові витрати і прямі іноземні інвестиції були надмірними, в обох країнах існували національні фірми.

Існує різниця в поясненнях горизонтальної моделі ПШ і моделі капіталу знань відносно впливу відмінності кваліфікованості на ПШ. Модель горизонтальних прямих іноземних інвестицій передбачає, що прямі іноземні інвестиції будуть знижуватися, коли різниця в кваліфікованості між двома країнами буде збільшуватися. З іншого боку, модель капіталу знань передбачає більш високі ПШ між ними, оскільки

вона враховує як горизонтальні ПШ, так і вертикальні ПШ. Згідно вертикальної моделі ПШ, різниця в відносній забезпеченості факторами виробництва визначає вертикальні ПШ. В міру того, як забезпеченість національними факторами ставатиме більш різною, вертикальні ПШ будуть розширюватися. Модель капіталу знань передбачає такий же результат, але стверджує, що вплив різниці в кваліфікованості на ПШ зменшується, тому що модель капіталу знань враховує багато змінних, такі як торгові витрати, розмір ринку та відстань.

Кар, Маркусен та Маскус емпірично оцінили модель капіталу знань, використовуючи панель даних про внутрішні і зовнішні продажі зарубіжних філій для США і 36 інших країн, і перевірили такі важливі фактори, як розмір ринку, забезпеченість факторами і транспортні витрати.

Їх результати, з очікуваними ознаками і сильною статистичною значимістю для більшості змінних, підтримали модель капіталу знань. Оскільки вони використовують продажі іноземних філій в приймаючій країні для примірного вимірювання ПШ, інформації для розмежування між вертикальними ПШ і горизонтальними ПШ недостатньо. Проте, їх результати показують, що торгові витрати мають позитивний вплив на ПШ, коли між материнською і дочірніми фірмами у відповідних країнах існує невелика різниця в кваліфікованості. У цьому випадку збільшення горизонтальних ПШ буде домінувати над зменшенням вертикальних ПШ. З іншого боку, коли різниця в кваліфікації занадто велика, торгові витрати негативно впливають на ПШ. У такому випадку переважає збільшення вертикальних ПШ.

Проте, Блоніген, Девис та Хед стверджують, що емпірична основа згадана вище неправильно визначила змінні, які вимірюють відмінності в чисельності кваліфікованої праці. Проте, Блоніген, Девис та Хед переглянули попередню версію моделі і дійшли висновку, що модель фактично підтримує модель горизонтальних ПШ, а не модель капіталу

знань, оскільки горизонтальні ПІІ тим менше, чим більше країн різняться своєю відносною забезпеченістю факторами.

1.2. Типи ПІІ: горизонтальні, вертикальні і прямі іноземні інвестиції на експортній платформі

ПІІ можна поділити одним з трьох способів в залежності від їх ролі в глобальній виробничій стратегії материнської компанії: горизонтальні ПІІ, вертикальні ПІІ і ПІІ на експортній платформі.

Горизонтальні ПІІ виникають, коли приблизно однакові товари виробляються як в країні походження, так і в приймаючій країні, або аналогічні операції, що застосовуються до підприємств у відповідних країнах. Цей вид ПІІ відносно поширений в виробничому секторі, в якому фірми горизонтально передають частину продукції своєї країни закордонним підприємствам. Метою горизонтальних ПІІ зазвичай є зміцнення глобальної конкурентної позиції фірми (пошук ринку). Горизонтальні ПІІ зазвичай відбуваються між промислово розвиненими країнами, коли фірма з однієї індустріальної країни купує фірму або відкриває дочірню компанію в іншій індустріальної країні. Наприклад, Ford Motor Company купила Jaguar, британського виробника автомобілів, і Volvo, шведського автовиробника.

Toyota Motor Sales U.S.A. є дочірньою компанією Toyota Motor Corporation Japan. Причини такого придбання або заснування наступні:

- Створивши завод за кордоном, домашня фірма має можливість уникнути будь-яких тарифів або нетарифних бар'єрів для експорту з країни походження до країни перебування, тому що фірма може просто виробляти

і продавати на місці в країні перебування.

- Маючи зарубіжну дочірню компанію, фірма розширює доступ до місцевого ринку, тому що у місцевих фірм будуть кращі умови і інформація про місцевий ринок.

- Маючи кілька виробничих потужностей за кордоном, фірма може створювати альянси між виробничими підрозділами всередині фірми, щоб можна було легко поширювати нові технології між ними. Це також дозволяє уникнути можливого дублювання продуктів. Також дозволяє підвищити якість обслуговування клієнтів і управління продуктами, оскільки продавець більш наближений до клієнтів.

Вертикальні ПП характеризуються фрагментарними етапами виробництва географічно. У цьому випадку фірма може розмістити частину виробничого процесу в країні, що розвивається з головною метою скористатися перевагами дешевших витрат на фактори виробництва і заробітної плати. Фірми з країн з розвинутою економікою використовують свої технологічні та управлінські можливості для виробництва товарів в країнах, що розвиваються для світового ринку. Наприклад, Chrysler, Volkswagen, Peugeot, General Motors, Honda, Suzuki мають дочірні підприємства і заводи в Китаї, щоб використовувати переваги від менших виробничих витрат і ринку автомобілей в Китаї (в пошуках ринку). Інші ймовірні причини такого роду ПП полягають в наступному:

- ТНК створюють завод в країні, що розвивається, щоб вийти на ринок через неторгові продукції або ринків послуг. Якщо транспортні витрати, трансакційні витрати і тарифи на продукт високі або надмірно високі, ТНК в країні походження не зможуть експортувати продукт з країни походження на місцевий ринок в країні перебування.

- Виробничі ресурси приймаючої країни, включаючи працівників з низькою заробітною платою і сировину з високими транспортними

витратами, можуть використовуватися, якщо ТНК створюють завод в місці розташування зазначених ресурсів. А отже, конкурентоспроможність багатонаціональних корпорацій підвищується, оскільки вони можуть скористатися перевагами від дешевших виробничих витрат, використовуючи місцеві ресурси в приймаючій країні.

- Прогрес в області комунікаційних і транспортних технологій, обробки даних, обслуговування клієнтів і центрів обробки викликів дозволили глобальним виробничим мережам процвітати і працювати з високою ефективністю. Географічна спеціалізація використовує цінні переваги в різних країнах для різних продуктів. Тобто, ТНК може мінімізувати собівартість продукції, використовуючи переваги від різниці між міжнародними чинниками і цінами.

Останній тип ПШ - це ПШ на експортній платформі, тобто такі ПШ існують, коли фірма використовує приймаючу країну в якості експортної бази. Фірма може проводити частину або всі операції в приймаючій країні, а потім експортувати свою продукцію на треті ринки, які можуть бути регіональними або навіть міжнародними. ПШ на експортній платформі також можуть бути горизонтального або вертикального типу лише з тією різницею, що для горизонтального типу продукція філії експортується в третю країну для прямих продажів або для вертикального типу - для подальшої обробки. Наприклад, Toyota Japan зробила Таїланд основною країною для виробництва вантажних автомобілів на Близькому Сході і в Австралії. Найбільший в світі виробник мономер вінілхлориду (сировина для пластмаси), японська компанія Shinetsu Chemical, має заводи в Португалії, звідки вона поставляє продукцію в усі європейські країни. Причиною такого роду ПШ є головним чином виробничі витрати, оскільки фірми можуть імпортувати проміжні товари і сировину з усього світу для виробничих потужностей приймаючої країни, використовуючи стимули, запропоновані урядом приймаючої країни.

Уряди приймаючих країн зазвичай дуже стурбовані тим, що відбувається в зоні обробки експорту, тому що це відображає ПШ в їх країнах. Нерідко уряди приймаючих країн намагаються продемонструвати зону обробки експорту, якщо є потенційні інвестори, які бажають інвестувати в країни, але інвестори не впевнені в стані і безпеці своїх прямих інвестицій. Більш того, уряди приймаючих країн зазвичай реагують на скарги, подані фірмами, що працюють в зоні обробки експорту.

Уряди приймаючих країн часто пропонують стимули і засоби для підвищення привабливості своєї місцевості. Уряд приймаючої країни пропонує податкові пільги і преференції для залучення додаткових прямих іноземних інвестицій. Зазвичай уряди приймаючих країн пропонують два основні типи об'єктів - зони експортної обробки і зона вільної торгівлі. У цих районах товари можуть бути вивезені, оброблені, виготовлені або реконфігуровані, зберігатися і реекспортуватися без втручання митниці. А обкладатися митом вони будуть, тільки у випадку коли товари імпортуються споживачам в країні, де розташована зона. Зони вільної торгівлі зазвичай організуються в районах, що мають багато географічних переваг для торгівлі, таких як великі морські порти, міжнародні аеропорти і національні кордони. Ці зони приваблюють багатонаціональні корпорації пільгами від тарифів і нетарифних бар'єрів, звільненням від більшості правил ведення бізнесу та звільненням від деяких або всіх корпоративних податків на прибуток. Крім того, ТНК залучаються в країни, що володіють кваліфікованою працею, дешевою робочою силою і досить високою якістю інфраструктури та промислових послуг. Також є досить важливими факторами для залучення ТНК в зони обробки експорту і зони вільної торгівлі, такі як низькі транспортні витрати, політична стабільність, монетарна політика, економіка агломерації і висока концентрація виробництва.

2 ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ В УКРАЇНІ, ЇХ ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ТА ПРОБЛЕМИ ЗАЛУЧЕННЯ

2.1. Надходження ПІІ в Україну

До 2014 року загальна картина надходжень ПІІ в Україну була досить непогана. Потік інвестицій мав зростаючу тенденцію мало, не з кожним роком. Дані досягали рекордного максимуму в 6,5 млрд доларів в грудні 2005 року. Однак революційні події стосовно політичного напрямку країни, державний переворот та військові дії через боротьбу за територію з сусідньою державою, що розгорнулися на сході України, значно віджахнули інвесторів. Внаслідок чого відбулося досить різке скорочення ПІІ, коли потік надходжень досяг рекордного мінімуму на рівні -470,0 млн доларів вже в березні 2014 року.

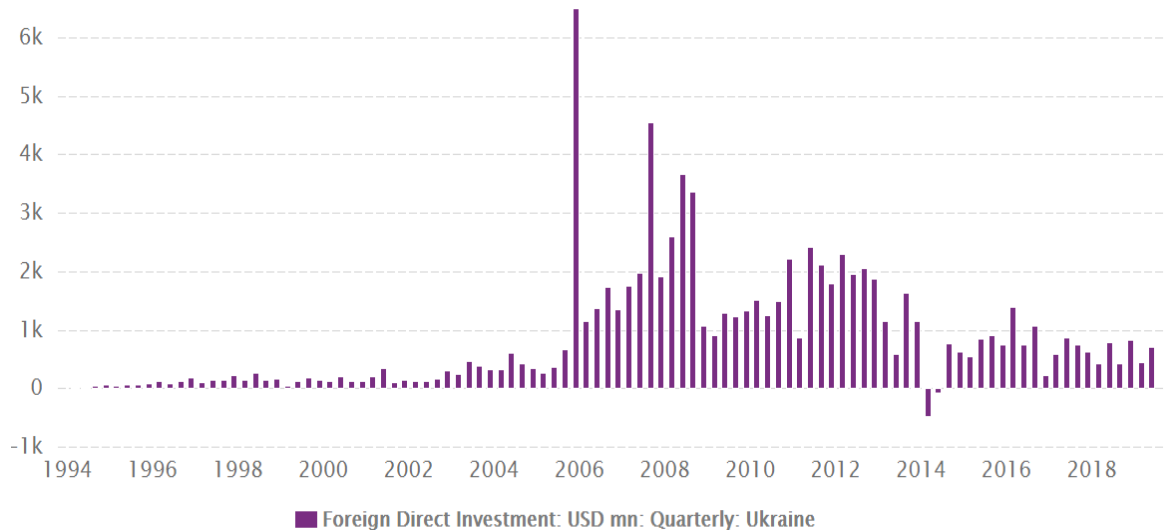

Рис. 1.1. Надходження ПІІ в Україну в 1994-2020 роках. [30]

Згодом приплив ПІІ почав поступово відновлюватись і склав близько 3 млрд. дол. США, але вже в 2018 році знову скоротився до 2,36 млрд. дол. США. В цілому, надходження ПІІ скоротилося, через

військовий конфлікт з Росією, оскільки російські інвестори вилучили велику частину активів, які вони раніше тримали в Україні.

У 2018 році основними інвесторами в Україні були Кіпр, Нідерланди, Великобританія, Німеччина і Швейцарія. Інвестиції були в основному зроблені в секторах виробництва, торгівлі і ремонту, нерухомості, фінансів і страхування.

Через побоювання інвесторів стосовно нестабільного політичного становища та невирішеного конфлікту на сході України повернутися до максимальних значень Україні вдасться ще не скоро. Проте ситуація все ж таки покращується. За останні три роки найбільший показник був у четвертому кварталі минулого року, коли прямі іноземні інвестиції збільшилися на 1245 млн доларів.

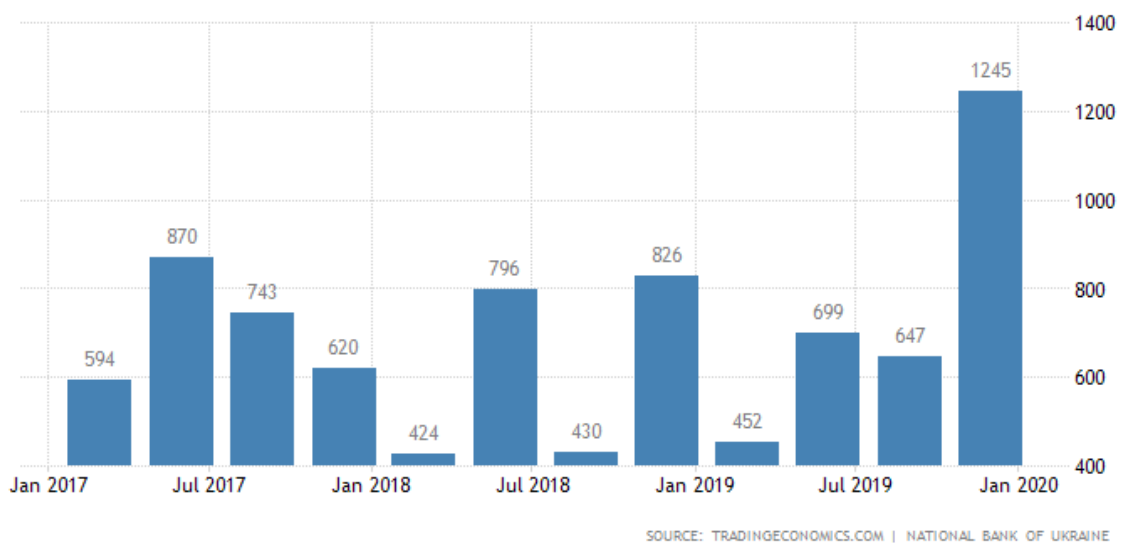

Рис.2. Надходження ПІІ поквартально у 2017-2020 роках. [30]

Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій за 2019 рік становить 1,81 млрд доларів.

Основними країнами-інвесторами в 2019 році були:

- Кіпр - 761 мільйон доларів;
- Нідерланди - 438 млн доларів США;

- Російська Федерація - 220 мільйонів доларів США;
- Швейцарія - 133 мільйони доларів;
- Німеччина - 89,9 млн доларів.

В березні 2020 року прямі іноземні інвестиції в Україну збільшилися на 553,0 млн доларів США порівняно з ростом на 1,2 млрд доларів США в попередньому кварталі. В останніх звітах України за поточними операційними рахунками профіцит склав 244,0 млн доларів США. Станом на березень 2020 року прямі іноземні інвестиції в Україну збільшилися на 4,0 млн доларів США. Іноземні портфельні інвестиції збільшилися на 1,6 млрд доларів США. Номінальний ВВП країни в грудні 2019 року було оголошено на рівні 46,0 млрд доларів США.

Всього за всі роки існування держави Державна служба статистики України нарахувала 34,7 мільярда доларів іноземних інвестицій в українську економіку. З них 78%, або 27,2 млрд. дол. США, припадає на країни ЄС.

Ключовими інвесторами в Україні виступали:

- Кіпр - 10,3 мільярда доларів;
- Нідерланди - 7,5 млрд доларів;
- Великобританія - 2 мільярди доларів;
- Німеччина - 1,7 мільярда доларів;
- Швейцарія - 1,6 мільярда доларів.

Основні напрямки економічної діяльності в Україні привабливі для іноземних інвестицій:

- Промисловість - 32,9%.
- Оптово-роздрібна торгівля - 16,2%.
- Фінансова та страхова діяльність - 12,9%
- Угоди з нерухомістю - 12,9%

- Професійна, наукова та технічна діяльність - 6,5%.

Нинішній уряд, бере активну участь у реформуванні інвестиційного клімату. У червні 2018 року набув чинності новий закон, спрямований на підвищення прозорості. В країні відзначається значний прогрес на регулярній основі і значне зростання показників інвестиційного клімату в індексі «Ведення бізнесу» Світового банку. В даний час Україна займає 64-е місце (з 190 країн) в звіті «Ведення бізнесу 2020», піднявшись на 7 позицій в порівнянні з попереднім роком.

Варто нагадати, що ще в 2018 році звіт Всесвітнього банку «Ведення бізнесу 2018» свідчив, що Україна посідала 76 місце. Що вказує на досягнення значного прогресу в спрощенні отримання дозволів на будівництво, підключення до електрики, захист міноритарних інвесторів і транскордонної торгівлі.

2.2. Інвестиційна привабливість України

Незважаючи на адміністративні труднощі, Україна залишається привабливим місцем для інвестицій з багатьох причин: країна має великий внутрішній ринок, доведений сільськогосподарський потенціал, енергетичні і мінеральні ресурси і стратегічне географічне положення, що робить її транзитним вузлом і воротами в Європу і Євразію.

Серед основних переваг на які звертають увагу інвестори при виборі об'єкта інвестування виокремлюють наступні:

1. *Ринок України є один з найбільших ринків в Європі з 47 мільйонами споживачів.*
2. *Кваліфікована і недорога робоча сила та фактори виробництва.*

Найбільші міста України, в тому числі Київ, Харків, Одеса, Дніпро, Запоріжжя та Львів, є освітніми центрами, де талановита молодь прагне до вищої освіти і можливостей працевлаштування. Приблизно 70% населення мають середню або вищу освіту.

Значна девальвація гривні перетворила Україну в глобальну конкурентоспроможну економічно-ефективну виробничу платформу. Оскільки витрати на робочу силу, сировину та інші матеріали значно знизилися в доларовому вираженні. Зокрема, найбільшу вигоду приносять такі трудомісткі галузі, як харчова і агробізнес, легка промисловість і дрібне машинобудування.

Середня заробітна плата на виробництві, складає 290 доларів США в місяць, що значно нижче, ніж в країнах Центральної та Східної Європи. У той же час близькість до великого ринку ЄС робить Україну конкурентоспроможною альтернативою для Південно-Східної Азії.

3. Уряд, який прагне поліпшити діловий клімат для полегшення інвестицій шляхом реформування банківського сектора.

Щодо урядових заходів стосовно стимулювання або обмеження ПІІ, то уряд неодноразово наголошував наскільки важливу роль, відіграють іноземні інвестиції в економіці України, і досяг значних успіхів в поліпшенні ділового клімату в Україні. Уряд успішно реалізував та продовжує проводити проінвестиційні реформи. Фактично, за останні 4 роки було проведено більше реформ, ніж за всі попередні роки з моменту здобуття незалежності, а саме:

– Для підтримки інвесторів і рішення проблем системних інвесторів були створені відповідні установи:

- Урядовий уповноважений з питань інвестицій
- УкраїнаІнвест
- Рада бізнес-омбудсмена

- Триває дерегулювання - скасовано понад 450 застарілих нормативних актів
- Прийнято Закон про зняття тиску з бізнесу для запобігання зловживань бізнесом в ході досудових розслідувань
- Введено прозору систему повернення ПДВ
- Скорочення кількості та тривалості перевірок підприємств
- Впроваджені нові практики корпоративного управління на державних підприємствах
- Прийнято новий прозорий закон про приватизацію
- Представлено на розгляд парламенту три проекти концесійних законів
- Портові збори знижені на 20%

4. *Якісна система освіти: Україна займає четверте місце в світі за кількістю кваліфікованих фахівців в сфері високих технологій.*

В рейтингу національних систем вищої освіти в 2019 році за версією Universitas 21, глобальної асоціації дослідницьких університетів, Україна займає 36-е місце. Завдяки тому, що освітня система приділяє велику увагу технічним дисциплінам, Україна є домом для найбільшої ІТ-інженерії в Центральній та Східній Європи.

5. *Стратегічне географічне положення, країна знаходиться біля воріт Європи, Росії та Азії.*

Завдяки своєму географічному положенню в поєднанні з низькими виробничими витратами Україна прагне стати великим центром обслуговування, виробництва і торгівлі на перетині Європи та Азії.

6. *Добре розвинена транспортна інфраструктура*

Україна має надійну інфраструктуру для підтримки економіки, орієнтованої на експорт. В країні налічується 18 морських портів. Україна ідеально позиціонується як виробничий союз для ЄС та має доступ до

ключових глобальних бізнес-центрів.

7. *Присутність інвесторів, таких як Kraft Foods, Coca-Cola, Hewlett Packard, Cargill, Кнауф, Райффайзен Банк Аваль*

8. *Велика кількість природних ресурсів (запаси залізної руди і марганцю) і велика сільськогосподарська промисловість.*

9. *Сильна міжнародна фінансова підтримка: будь то глобальними інститутами (МВФ, Світовим банком або ЄС) або за допомогою двосторонніх угод.*

Україною були підписані 64 двосторонні інвестиційні угоди про захист інвестицій, а саме з США і більшістю країн ОЕСР та країн СНД. Наприклад Угода про поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі підписана з Європейським союзом, суттєво впливає на українську промисловість, знімаючи тарифні і нетарифні бар'єри для українського експорту, особливо це помітно в сфері сільського господарства та обробної промисловості, де Україна володіє важливими конкурентними і ціновими перевагами.

2.3. Найпривабливіші сфери для інвестування в Україні

1. Агробізнес

Історично відома як «житниця Європи», Україна прагне стати «продовольчої кошиком» світу. Завдяки 33% чорноземних земель в світі, сконцентрованих в Україні, сприятливому клімату і близькості до ключових ринків, Україна стає центром експорту сільськогосподарської продукції.

Українське сільське господарство, вже користується суттєвими ціновими перевагами завдяки привабливим цінам на землю, надзвичайно родючому ґрунту, більш низькій заробітній платі та конкурентоспроможній логістиці. Однак Україна все ще має потенціальні можливості для зростання продуктивності, оскільки врожайність з гектара залишається нижче західних показників. Диверсифіковані транспортні системи надають можливість для ефективного відвантаження сільськогосподарської продукції на ключові ринки. Українські агропромислові виробники також виграють від низької вартості агропродовольчої продукції. Родючі землі і зручна логістика також сприяють відмінним інвестиційним можливостям.

Завдяки додатковим інвестиціям в управління, освіту, іригацію, сільське господарство, логістику і виробництво насіння Україна готова подвоїти щорічний урожай зерна до приблизно 120 мільйонів тон на рік.

Збільшення щорічних врожаїв зерна стимулює високий попит на нову сільськогосподарську інфраструктуру, в першу чергу складські приміщення, логістику, а також інвестиції в транспортні мережі.

Існують можливості інвестування в:

- розширення залізничних потужностей для перевезення зерна в якості альтернативи дорогим перевезень автотранспортом
- інфраструктуру відвантаження баржі як економічну альтернативу як залізничній, так і автомобільній інфраструктурі
- глибоководні портові споруди для розвантаження існуючих портів, що працюють майже на повну потужність особливо поблизу Одеси і Миколаєва

2. Енергія / Енергоефективність

Україна володіє різноманітними запасами природних енергетичних ресурсів і як і раніше являється чистим експортером електроенергії і

вугілля. Традиційно в Україні є розвинений потужний енергетичний сектор, в тому числі: газ, електрика, гідроенергетика, вугілля і атомна енергетика. Недавні реформи в енергетичному секторі відкрили нові можливості для глобальних енергетичних гравців і дрібних інвесторів в Україні. Україна відзначається як четверта найбільша європейська база природного газу та найбільше в Європі підземне сховище газу.

Україна прийняла сміливі заходи щодо розширення джерел відновлюваної енергії та альтернативних видів палива в рамках більш широкої стратегії щодо зниження залежності від традиційних викопних видів палива. Зелений тариф в Україні є одним з найпривабливіших у світі і є ключовою частиною трирічної ініціативи уряду щодо збільшення використання відновлюваних джерел енергії з 1% споживання енергії сьогодні до 11% до 2020 року. За оцінками уряду у 2020 році, загальний обсяг інвестицій вкладений в альтернативну енергетику буде досягти 18 мільярдів доларів США.

Україна наполегливо просуває свій потенціал сонячної енергії в південних регіонах і пропонує значні концесії в Чорнобильській зоні відчуження. Рівень сонячного випромінювання в Україні вище середньорічної кількості, що більше ніж в Німеччині, яка на сьогодні являється лідером цієї галузі. А Чорнобильська зона відчуження відкриває величезні ділянки недорогої землі, забезпечену розвинутою енергетичною інфраструктурою, привабливою для існуючих промислових об'єктів і зростаючого агробізнесу.

Вітроенергетика в Україні знаходиться на ранній стадії розвитку і модернізації. Основні переваги цієї сфери:

- конкурентоспроможні витрати виробництва
- Найбільший потенціал і кращі локації: Чорне море, Азовське море, Карпатська та Закарпатська області
- фінансова підтримка ОПЕК

Сільськогосподарський сектор України є найбільш швидкозростаючою галуззю економіки, і очікується, що він буде виробляти все більше відходів сільського та лісового господарства.

- Переваги сектору біомаси:
- сприятлива державна тарифна політика
- достаток робочої сили і сировини, одні з найнижчих в Європі
- швидка окупність інвестицій в середньому від 2 до 4 років

Український енергетичний ринок зазнав повну реконструкцію, створивши широкий спектр ділових можливостей по всьому ланцюжку створення вартості енергії: від розвідки нафти і газу до газової та електричної інфраструктури, управління і збереження енергії шляхом вимірювання споживання і теплоізоляції будівель. Сукупний вплив проведених енергетичних реформ в усіх секторах призвело до зниження споживання газу. Енергоефективність є швидкозростаючим сектором з щорічної економією в 12,8 млрд. доларів після впровадження енергозберігаючих технологій.

3. Виробництво

Україна має велику виробничу базу, яка історично була зосереджена на важкій промисловості, включаючи гірничу промисловість, залізничний рухомий склад, верстати, авіаційні двигуни, а також легку і харчову промисловість. Ці виробничі можливості дозволили Україні стати глобальним конкурентом в спеціалізованих галузях, таких як автозапчастини, авіакосмічна промисловість і суднобудування.

Автомобільна промисловість України стала одним з виробничих секторів, що найбільш динамічно розвиваються завдяки сприятливому поєднанню зростаючого попиту, наявності кваліфікованих робітників, конкурентоспроможної заробітної плати та інтеграції в європейський ланцюжок поставок. Швидко зростаючі кластери з виробництва

автозапчастин виробляють комплектуючі для найбільших європейських і світових автомобільних брендів. Починаючи з 2000 року, понад 20 світових автомобільних компаній створили виробництво в Україні з більш ніж 30 новими заводами і 40 000 робочих місць. Вітчизняне виробництво переживає поживлення на ринку вантажівок важкої промисловості, автобусів, тролейбусів, сільськогосподарських тракторів і супутнього сільськогосподарського обладнання.

Україна є однією з небагатьох країн з розвинутою аерокосмічною промисловістю, яка будує цивільні, військові та вантажні літаки, а також поставляє космічні технології. Україна подарувала світові всесвітньо відоме конструкторське бюро Антонов, відомого тим, що спроектував найбільший літак у світі, Ан-225 «Мрія». Серійне виробництво Ан-178, ближнього середнього повітряного транспорту також належить Українській промисловості. Україна є важливим постачальником турбінних двигунів для авіаційної, вертолітної і аерокосмічної промисловості по всьому світу та являється виробником космічних ракет-носіїв, космічних апаратів та систем управління, орієнтації і вимірювання траєкторії. Також Україна була однією з чотирьох країн, що брали участь в програмі «Морський старт», разом з США, Росією і Норвегією. В Україні побудована ракета-носій одноразового використання Zenit-2, широко використовується в космічних запусках з цієї платформи.

Також в Україні активно розвивається сектор творчої індустрії. У цьому секторі стався вибух інновацій, починаючи від таких різноманітних галузей, як жіноча мода і харчові технології, і закінчуючи проектуванням і конструюванням гоночних яхт. Українська індустрія моди - новітній комерційний сектор, який переживає безпрецедентний бум у відродженій економіці України. Елегантні і яскраві дизайнерські колекції з України привернули увагу елітних будинків моди і їх клієнтів по всьому світу.

Фармацевтичний сектор України є однією з найбільш швидкозростаючих і стійких до кризи споживчих галузей в економіці, в якій сукупний середній темп зростання склав 32% в період 2014-2016 років. Українські фармацевтичні виробники отримали сертифікат GMP (Good Manufacturing Practices), з обов'язковою сертифікацією з 2013 року. Що створило великі можливості для початку виробництва або покупки існуючих місцевих виробників. Основна увага промисловості цієї сфери приділяється модернізації виробничих потужностей, упаковки та брендингу, що призводить до помітного поліпшення якості та іміджу.

4. Інфраструктура

Географічне положення України робить її важливим транзитним коридором для торгівлі і подорожей між Європою, Азією та Близьким Сходом. У поєднанні з іншими своїми порівняльними перевагами Україна може стати ексклюзивним і потужним євразійським центром. Україна має велику інфраструктуру в усіх традиційних секторах. Проте велика частина інфраструктури потребує оновлення, модернізації та модернізації, створюючи багато інвестиційних можливостей.

5. Інноваційні технології

«Інновації і можливості» є каталізаторами, стимулюючими відроджуване економічне зростання України та її зростаючу інтеграцію в глобальний ланцюжок створення вартості. Цей розвиток відбувається на базі висококваліфікованого людського капіталу в Україні та її орієнтації на індустрію 4.0, де країна визнана світовим лідером в області високотехнологічного інжинірингу.

Інноваційні технології в Україні - як об'єднуюча рушійна сила всіх чотирьох цільових секторів:

- Agri-food - інтелектуальне сільське господарство з широким

використанням безпілотників, датчиків і автоматики

- Енергія / енергоефективність - революція чистої енергії, металорідкі батареї, які використовуються для зберігання електроенергії, сучасні технології енергоефективності
- Виробництво – Інтернет-речей (IoT), Робототехніка, 3D-друк, використання віртуальної реальності для різних цілей.
- Інфраструктура - синергія політичних, фінансових і технологічних інновацій.

ІТ-індустрія виросла майже в 30 разів за останнє десятиліття зі 110 мільйонів доларів в 2003 році до близько 5 мільярдів доларів в 2019 році, досягнувши вражаючого сукупного середнього темпу зростання в 26%.

ІТ-індустрія України є рушійною силою інновацій, що відроджує економіку країни. Вона також досить різноманітна: від передових розробок в області штучного інтелекту, кібербезпеки, обробки природної мови та нано технологій до високопрофесійних підприємств в області блокчейна, FinTech, управління великими даними, ігор, агробізнесу та електронної комерції. Україна пропонує велику, кваліфіковану і конкурентоспроможну за ціною робочу базу талановитих і визнаних у всьому світі інженерів-програмістів.

ІТ-аутсорсинг - це перший рівень в ланцюжку створення вартості технологій і програмного забезпечення. Проте, Україна також багата успішними стартапами, які були придбані світовими лідерами.

2.4. Фактори, що перешкоджають залученню ПІІ та шляхи подолання

Ризик інвестування в будь-яку країну, по суті, являє собою рівень невизначеності в прогнозуванні дохідності інвестицій і включає в себе політичні, економічні та соціальні компоненти.

Українська економіка на жаль, має безліч недоліків, що заважають залученню інвестицій, серед яких можна виділити основні.

Перш за все - це слабо диверсифікована економіка, яка сильно залежить від Росії, яка так чи інакше була основним торговим партнером, що ускладнилося ще більше через дипломатичний конфлікт, після подій в Криму та військових дій на сході.

По-друге - це надзвичайно високий державний борг, особливо зовнішній. Падіння промислового виробництва з 2009 року, фінансова нестійкість національної нафтової компанії Нафтогаз і постійний ризик нездатності країни оплатити рахунок за газ негативно позначаються на інвестиційній привабливості України.

Ну і звісно нестабільна економіка, що характеризується відносно високим рівнем інфляції. Хоча варто відзначити, що за останні п'ять років рівень інфляції значно зменшився, майже в 10 разів. За даними Державної статистики України в 2015 році рівень інфляції складав - 43,3%, в 2016 - 12,4%, 2017 - 13,7%, (14% за даними SOFASE), у 2018 - 9,8% , 2019 - 4,1%.

Також політична нестабільність посилюється внутрішнім збройним конфліктом з сепаратистами і зовнішнім з Росією. На додаток до політичної нестабільності інвестори відзначають, що неефективність і корупція в системі правосуддя (наприклад, щодо інтелектуальної власності) є одними з основних перешкод для інвестування в Україну.

Україна відстає в багатьох міжнародних рейтингах ділового середовища. Підприємці скаржаться, що причинами є жорстке валютне законодавство, надмірне регулювання, складність законів і правил, погане дотримання контрактів і погане управління а також інші фактори, що

перешкоджають економічній активності. Незважаючи на прогрес у вирішенні цього питання, у порівнянні з іншими країнами бізнес-середовище все ще залишається слабким і складним для розуміння (через, особливо громіздкі і неефективні процедури оформлення), про що свідчить 65-е місце в звіті Всесвітнього банку «Ведення бізнесу 2020».

Одним з першочергових завдань поліпшення інвестиційного клімату України є створення правового середовища, придатної для ринкової економіки. Для цього держава повинна працювати в двох напрямках:

1. укладання міждержавних угод, що передбачають стимули, що захищають інвестиції і уникають подвійного оподаткування, обмін інформацією про нормативні акти та законодавстві, що регулюють інвестиційну діяльність, і встановлення стабільного законодавства і інші умови;

2. розширення співпраці з Міжнародним валютним фондом, Світовим банком і ЄБРР задля фінансової підтримки України.

Щоб поступово привести національне законодавство у відповідність до законодавства ЄС та вимог СОТ, необхідно прийняти нормативно-правові акти, що регулюють:

- подальші податкові реформи;
- правову базу для полегшення роботи фондового ринку;
- захист індивідуальних внесків до програм страхування життя і здоров'я, а також в недержавні пенсії.

У той же час необхідно створювати сприятливі умови для інвесторів, які вкладають свої гроші в ті сфери, в яких українське суспільство потребує найбільше. Перш за все, це соціальна сфера:

- модернізація виробництва,
- створення нових робочих місць для громадян, які потребують

соціального забезпечення,

- реалізація інноваційних і високотехнологічних проектів,
- застосування відкриттів і винаходів,
- розвиток агропромислового комплексу,
- реалізація програм щодо усунення наслідків Чорнобильської катастрофи, виробництво будівельних матеріалів
- інвестиції в освіту, культуру, охорону навколишнього середовища та охорону здоров'я.

Інвестиційний потенціал України характеризується високою неоднорідністю, оскільки інвестиційна політика повинна проводитися виходячи з можливостей і потреб кожного регіону. Таким чином, західний регіон може бути ефективним з використанням місцевих природних ресурсів (сірки, калійної солі, нафти, газу), розвитку мережі курортно-туристичних комплексів. Східний регіон потребує реконструкції і технічному оснащенні шахт, металургійної і машинобудівної промисловості на основі відходів, маловідходних і чистих технологій. Південь найбільш вигідний з точки зору реконструкції та технічних звітів, розробки виробничого обладнання для харчової та консервної промисловості, розширення санаторно-курортних і туристичних комплексів. Північний регіон повинен використовувати новітні технології та здійснювати заходи щодо їх екологічного, економічного та соціального відродження. [32]

Впровадження інструментів спільного інвестування має забезпечити сприятливі умови для інвестування. Удосконалюючи систему корпоративного управління, буде розвиватися прозора система захисту прав усіх інвесторів. Інвестиційні ресурси повинні рости при ефективному використанні державних інвестицій і збільшення обсягів довгострокового кредитування для реальної економіки, в той же час можливості іноземних інвестицій використовуються більш традиційними способами.

Державна підтримка високих технологій та розвиток інноваційної інфраструктури в країні повинні допомогти залучити інвестиції в інновації і принести казначейські доходи від використання цього ноу-хау. Реалізуючи стратегію довгострокового економічного розвитку, Україна повинна забезпечити зростання інвестицій в державний і місцеві бюджети на промислові та соціальні проекти.

З ІНВЕСТИЦІЙНИК КЛІМАТ СУМЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1. Надходження ПІ в Сумську область

Основна перевага прямих інвестицій - це можливість контролювати потік фінансових вкладень, тобто це безперечно гарантує, що кошти будуть вкладені в потрібний об'єкт, а не до чийсь кишені. Економічні наслідки мають вплив не тільки на діяльність суб'єктів інвестиційного процесу, але й на економіку в цілому. За статистичними даними загальна тенденція прямих іноземних інвестицій у Сумській області має висхідний тренд. Як зазначає головне управління статистики у Сумській області загальний обсяг залучених прямих іноземних інвестицій з початку надходження в економіку Сумської області становить 186,8 млн.дол. США.

Як і загалом в Україну, надходження в Сумський регіон поступово зростають після кризисного моменту в 2014 році. Про що свідчать дані державної статистики щодо темпів зростання обсягу ПІ наведені нище.

Таблиця 1.2.- Темпи зростання (зменшення) обсягу прямих інвестицій за регіонами України (2015-2019), у відсотках до початку року.

	2015	2016	2017	2018	2019
Сумська	75,6%	95,4%	95,6%	101,6%	107,3%

Таблиця 1.2.- Прямі інвестиції на одну особу населення за регіонами України (2015-2019) , у тис. дол. США.

	Обсяг на 1 січня					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Сумська	233,8	178,3	171,7	165,5	169,9	184,6

Обсяг іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу населення області за останні роки також вирівнюється до попередніх значень. Це свідчить як про зацікавленість інвесторів, так і наявний потенціал для

залучення інвестицій. Левова доля інвестицій припадає на міста з найбільшими промисловими підприємствами – Суми 69,6%, Тростянець - 11,7%, Глухів - 7,0%, Шостка 8,5%.

За останні п'ять років простежується поживлення інвестиційної активності. Лише за минулий рік область отримала 221393,3 тис. дол. США.

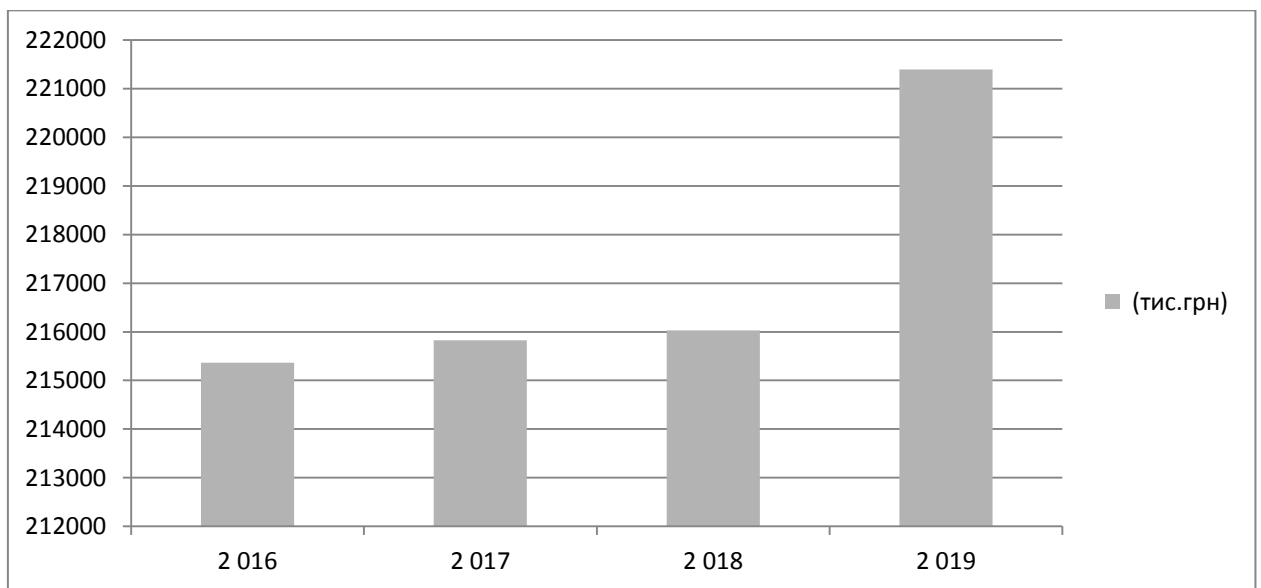

Рис.3.1- Надходження прямих іноземних інвестицій у Сумській області за 2016-2019, тис. дол. США

Найбільше інвестицій надходить у сферу промислової діяльності та переробної промисловості. Наприклад у минулому році інвестиції у цю сферу склали 87201 тис.дол. США та 85447 тис.дол. США відповідно. На другому місці за обсягами надходжень посідає оптово-роздрібна торгівля та ремонт автотранспортних засобів, куди надійшло 45306,4 тис.дол.США. у 2019 році. З дещо меншим обсягом (37112,5 тис.дол) сюди можна віднести сферу операцій з нерухомим майном.

Рис.3.2- Надходження прямих іноземних інвестицій у Сумській області за видами економічної діяльності, у % до підсумку.

Загалом з 2016 року в Сумську область надійшло 868613,7 тис. дол. США, що становить приблизно 80% загального обсягу прямих іноземних інвестицій, внесених в економіку Сумщини за цей період. Інвестиції надходили переважно з країн Євросоюзу, найбільша частка надходила з Кіпру, Великої Британії та Нідерландів.

3.2. Інвестиційна привабливість Сумської області

Якщо проаналізувати рейтинг інвестиційної ефективності регіонів України, розроблений Державним інвестиційним проектом можна відзначити, що відповідно до індексу інвестиційної привабливості регіонів Сумська область посіла 14 місце. За цим рейтингом Сумську область

відносять до групи «основного масиву». Хоча за даними рейтингового агентства «ЕвроРейтинг» у рейтингу інвестиційної ефективності областей України у 4му кварталі 2019 року Сумська область посідала 20 місце, що не дивлячись на економічний потенціал регіону по обсягу промисловості та сільськогосподарської діяльності відносить Сумщину до так званих «аутсайдерів». Але, не зважаючи на це, тенденція інвестування Сумському регіоні є позитивною. Інвестування переважно направлено в області, котрі історично мають значимий потенціал для Сумської області. Адже зазвичай, інвестори, аналізуючи можливості майбутнього інвестиційного об'єкта, обирають саме ті області, які є найбільш вигідні та економічно розвинуті.

Згідно інвестиційній карті пріоритетність в Сумському регіоні надається в наступних сферах:

- розвиток промислової інфраструктури, створення індустріальних парків
- агро-промисловість, сільське господарство, використання природних ресурсів
- розвиток транспортної інфраструктури .

Що в свою чергу зумовлено конкурентними перевагами регіону: зручним географічним розташуванням на кордоні країни, значимим транзитним потенціалом, комфортними кліматичними умовами та створеним сприятливим бізнес-середовищем в регіоні. Звісно ж важливу роль відіграє і високий рівень довіри зарубіжних партнерів, адже в регіоні реалізовано чимало успішних проектів, яскравим прикладом яких слугують вже функціонуючі підприємства, які приносять чималі прибутки своїм інвесторам та внесли свій вклад в розвиток регіонів де вони розміщені.

Найбільшою кількістю вдало реалізованих проектів може похизуватись місто Суми. Наприклад підприємство «Керамейя», що було створено за кошти венчурного фонду Horizon Capital розташованого в

США. «Керамейя» спеціалізується на виробництві клінкерної керамічної цегли – лицевального стінового матеріалу, що займає найвищий якісний сегмент серед будівельних матеріалів.

Частина Групи компаній «Guala Closures Group», яка в свою чергу заснована в Італії - «ГУАЛА КЛОЖЕРС УКРАЇНА», що займається виготовленням широкого асортименту коркувальних засобів, що застосовуються у харчовій промисловості. Її продукція експортується до 20 країн світу, зокрема, до Італії, Іспанії, Франції, Великобританії, Голландії, Австралії, тощо. Та сестра ж цієї ж італійської компанії «ГУАЛАПАК УКРАЇНА» що займається виробництвом пакувальних засобів для дитячого харчування. Підприємство має значні виробничі потужності, що не мають аналогів в Україні.

Схоже підприємство, що спеціалізується у виробництві закупорювальних і пакувальних матеріалів «Технологія». За період існування компанія позиціонує себе як лідер не тільки на ринку України, але і за кордоном. «Технологія» експортує свою продукцію в 33 країни світу, на чотири континенти. Також на Сумщині було створено підприємство з виробництва нестерильних лікарських засобів «Кусум Фарм».

Ще одними досить великими проектами були створення філії українського підприємства «Монделіс Україна» у місті Тростянець, яке в свою чергу належить до групи компаній Mondelez International, що розташовані в Сполучених Штатах. Яка до речі один з найбільших у світі виробників шоколадної продукції, кави, печива та ін. Та заснована французькою компанією Bel, яка вважається світовим експертом у виробництві сиру - «Бель Шостка Україна». Єдине підприємство в Україні, що займається виробництвом високоякісної продукції з місцевої сировини за французькою технологією. Загалом в області працюють 165 підприємств з іноземними інвестиціями з 40 країн світу.

У Сумській області створено найкомфортніші умови для роботи іноземних і українських інвесторів. Завдяки цьому інвестори отримують підтримку влади і повний адміністративний супровід проекту. Інвестори, які вже успішно реалізували проекти на Сумщині, готові вкладати в область нові інвестиції.

Прямі іноземні інвестиції цінні для регіону, перш за все тому, що вони дають можливість вийти на новий рівень розвитку. Як зазначалось вище інвестиції в Сумській області отримують лише 5-6 міст – Суми, Тростянець, Глухів, Шостка та Кролевець. А переважна більшість регіонів, на жаль, залучає зовсім малу частку інвестицій. Це обумовлюється недостатньою зацікавленістю інвесторів в проекти запропоновані регіоном та геополітичною ситуацією в країні. Для вирішення цієї проблеми необхідно переглянути запропоновані проекти та умови інвестування, зробити їх більш привабливими та адаптованими на вимоги інвесторів, створюючи умови, що відповідають міжнародним вимогам.

Варто відзначити, що завдяки зусиллям місцевого уряду, який створює сприятливий інвестиційний клімат в регіоні, проводить заходи задля заохочення іноземних інвесторів та організовує дипломатичні візити на заходи по вирішенню інвестиційних проблем було реалізовано проекти, внаслідок яких були створені промисловий парк «Тростянець» та два індустріальних парки «Суми», «Свема» в регіоні і залучені іноземні інвестори до співпраці на багатьох промислових підприємствах Сумської області.

На досліді інших країн, зокрема країн СНД, можна побачити як створення індустріальних парків позитивно впливає на економічну та соціальну ситуацію в країні. Це дає можливість залучати зарубіжні технології та підтримувати процес модернізації промисловості. Також це допомагає поліпшити ситуацію з безробіттям, створюючи велику кількість робочих місць. До того ж, оскільки зарплатня в підприємствах, де

залучаються інвестори значно більша, це приваблює не тільки місцеву робочу силу, але і людей із сусідніх міст.

Задля збільшення привабливості для інвесторів таких проектів слід запроваджувати необхідні заходи, щонайменше поліпшення інфраструктури, забезпечення підтримкою та комфортними умовами для праці нерезидентів, створення чіткої та прозорої політики держави в сфері інвестування, що буде гарантувати неможливість нецільового використання грошей.

3.3. Проблеми інвестиційного клімату Сумщини та шляхи подолання

Аналізуючи рейтинг інвестиційної привабливості регіонів України, при складанні якого враховується ряд показників, за якими можна оцінити соціально-економічне середовище регіонів України можна проаналізувати основні перешкоди для інвестування в Сумщину.

Серед основних недоліків інвестиційного клімату в Сумській області більшість експертів відзначило низьку ефективність влади. Вирішенням для цього питання буде підвищення кваліфікації та удосконалення системи функціонування органів. Щоб у інвесторів не було сумнівів щодо сумлінності діяльності влади всі процеси повинні бути чіткі і прозорі. Повинен бути забезпечений публічний доступ до інформації стосовно роботи уряду. Але все ж таки найбільшою проблемою області, як і в усій країні є корупція. За цим показником Сумщина посідає 23 місце серед регіонів України. І це найперше з чим потрібно боротись задля поліпшення інвестиційного клімату.

Також в звіті вказано на низький рівень застосування інновацій на

підприємствах. І хоча рівень знань випускників досить пристойний, їм нема де застосовувати ці знання, оскільки підприємства використовують застарілі технології.

Експерти також відзначили, що економіка області залежить від містоутворюючих компаній. Найліпшим рішенням цієї проблеми буде диверсифікація виробництва, торгівлі та бізнесу, чому сприятиме спільний кордон із Росією, оскільки Сумський регіон має значний потенціал для розвитку торгівельних відносин з нею. Задля цього в першу чергу місцевому уряду варто спростити умови проходження товару через кордон, скасувати деякі дискримінаційні обмеження на експорт та імпорт відносно певних виробників, та створити більш вигідні умови для експортерів. Також варто більш активно сприяти запровадженню механізму «Єдине вікно». Це стосується і розвитку в сфері бізнесу та послуг. Уряду необхідно спростити процес оформлення документів при відкритті, закритті та веденні бізнесу, зробити його більш автоматизованим, а ще краще цифровим. Та зробити більш захищеними права та умови ведення бізнесу для інвесторів.

Ще одним значним недоліком області є не достатньо розвинута інфраструктура. Автошляхи та міжнародні автомагістралі знаходяться вкрай жахливому стані і потребують негайного ремонту. Також Сумщина має значний потенціал для авіаперевезень. Що відкриває нові можливості для інвестування. Але як вважають експерти – «Головною слабкою стороною для регіону у сфері іноземного інвестування є відсутність чіткої політики стосовно прямих іноземних інвестицій (ПІІ).» На їх думку – «Задля вироблення системного підходу необхідно розробити стратегію залучення ПІІ, яка дозволить сформулювати чітке бачення ролі ПІІ в економічному розвитку регіону.» [31] Для чого необхідно визначити чіткі цілі щодо наявних та можливих вигод від ПІІ, наприклад можливість капіталовкладень, збільшення надходження податкових внесків,

збільшення експорту, зменшення рівня безробіття, розвиток виробництва та технологій. Визначати, в яких напрямках регіон має найбільший конкурентний потенціал, які з них найбільше сприятимуть розвитку і збільшенню потужностей економіки, та за кожним напрямом визначити країни та найкращі зарубіжні компанії, які можуть бути потенційними інвесторами, що генерують мобільні проекти і відповідають цілям регіону в окремих секторах і виробництві та зосередити всі зусилля саме за цими напрямками.

ВИСНОВКИ

В Україні відзначається досить низький рівень соціально-економічного розвитку регіонів, в тому числі і в Сумській області. Що в свою чергу значною мірою обумовлено диференціацією обсягів залучення інвестицій, в тому числі ПІ, оскільки в переважній більшості ПІ спрямовуються в найбільш конкурентоспроможні регіони, галузі і компанії. Для того щоб підвищити соціально-економічний розвиток як на рівні Сумського регіону так і на загальнодержавному рівні, необхідно відмовитися від політики «точкового зростання» на користь політики «векторного зростання», що насамперед передбачає комплексне освоєння і розвиток територій, формування замкнених технологічних ланцюжків, розвиток економічних, соціально-культурного та технологічних зв'язків між регіонами та ін. Але реалізація політики «векторного зростання», у вигляді підвищення інвестиційної привабливості для національних і іноземних інвесторів, конкурентоспроможності галузей і регіонів України, повинна носити системний характер і включати наступні методологічні інструменти:

- інструменти підвищення інформаційної прозорості інвестиційного середовища;
- інструменти залучення і супроводження інвестора;
- інструменти управління інвестиційними ризиками;
- інструменти планування територіального розвитку;
- інструменти підвищення інноваційної спрямованості.

Варто відзначити, що вищезгаданий інструментарій необхідно розвивати не тільки у центральних містах, а і на рівні районних міст, оскільки до цих пір вони не виконують значущі для суспільства економічні та соціальні функції.

У сукупності перераховані вище інструменти дозволять в середньостроковій перспективі збільшити приплив ПІІ в економіку, сприяючи зміцненню матеріально-технічної бази національної економіки і вирішення соціальних проблем регіонів України.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Singh, S. N. (2019). Private Investment and Business Opportunities in Ethiopia: A Case Study of Mettu Town in Ethiopia. *Business Ethics and Leadership*, 3(4), 91-104. [http://doi.org/10.21272/bel.3\(4\).91-104.2019](http://doi.org/10.21272/bel.3(4).91-104.2019)
2. Tofan, C. A. (2017). The Process of Communication in Decision-Making. *Business Ethics and Leadership*, 1(3), 36-44. DOI: 10.21272/bel.1(3).36-44.2017
3. Marcel, D. T. Am. (2019). Impact of the Foreign Direct Investment on Economic growth on the Re-public of Benin. *Financial Markets, Institutions and Risks*, 3(2), 69-78. [http://doi.org/10.21272/fmir.3\(2\).69-78.2019](http://doi.org/10.21272/fmir.3(2).69-78.2019).
4. Agnihotri, An., Arora, Sh. (2019). Study of Linkages Between Outward Foreign Direct Investment (OFDI) and Domestic Economic Growth: an Indian Perspective. *Financial Markets, Institutions and Risks*, 3(1), 43-49. [http://doi.org/10.21272/fmir.3\(1\).43-49.2019](http://doi.org/10.21272/fmir.3(1).43-49.2019).
5. Bhowmik, D. (2018). Financial Crises and Nexus Between Economic Growth and Foreign Direct Investment. *Financial Markets, Institutions and Risks*, 2(1), 58-74. DOI: 10.21272/fmir.2(1).58-74.2018
6. Pavlyk, V. (2020). Assessment of green investment impact on the energy efficiency gap of the national economy. *Financial Markets, Institutions and Risks*, 4(1), 117-123. [http://doi.org/10.21272/fmir.4\(1\).117-123.2020](http://doi.org/10.21272/fmir.4(1).117-123.2020).
7. M. Sokolov, An. Mykhailov, D. Khandurin. (2018). Distribution of investment resources: where is agriculture in the Ukraine's economy? *Financial Markets, Institutions and Risks*, 2(3), 38-42. DOI: 10.21272/fmir.2(3).38-42.2018.

8. Nguedie, Y. H. N. (2018). Corruption, Investment and Economic Growth in Developing Countries: A Panel Smooth Transition Regression Approach. *SocioEconomic Challenges*, 2(1), 63-68. DOI: 10.21272/sec.2(1).63-68.2018
9. Aslam, M. A. (2020). Does the Percentage of Investment Grades Given by Rating Agencies Impact their Market Share? *Financial Markets, Institutions and Risks*, 4(1), 5-31. [http://doi.org/10.21272/fmir.4\(1\).5-31.2020](http://doi.org/10.21272/fmir.4(1).5-31.2020).
10. Grebeniuk N., Jinan Mehdi M. (2017). Features of Foreign Investors Evaluating the Level of Competition in the Banking Market. *Financial Markets, Institutions and Risks*, 1(3), 99-107. DOI: 10.21272/fmir.1(3).99-107.2017
11. Bagmet, K., Obeid, H. (2017). Financing social protection in Ukraine and the European Union: current situation and prospects. *SocioEconomic Challenges*, 1(1), 54-59. Doi: 10.21272/sec.2017.1-06
12. Hrytsenko, L., Petrushenko, M., Daher, K. (2017). The necessity of socio-ecological modification of two-tier economic model of secondary resources management in Ukraine. *SocioEconomic Challenges*, 1(1), 68-76. Doi: 10.21272/sec.2017.1-08
13. Subeh, M. A., Boiko, A. (2017). Modeling efficiency of the State Financial Monitoring Service in the context of counteraction to money laundering and terrorism financing. *SocioEconomic Challenges*, 1(2), 39-51. Doi: 10.21272/sec.1(2).39-51.2017.
14. Halil D. Kaya, Julia S. Kwok (2020). An Application Of Stock-Trak In ‘Investments’: What Common Mistakes Do Students Make While Studying Socioeconomic Processes? *SocioEconomic Challenges*, 4(1), 5-16. [http://doi.org/10.21272/sec.4\(1\).5-16.2020](http://doi.org/10.21272/sec.4(1).5-16.2020)
15. Meresa, M. (2019). The Effect of Strategic Management Practices on the institutional Performance; the case of Dedebit credit and

saving institution in Eastern Tigray. *SocioEconomic Challenges*, 3(3), 80-97. [http://doi.org/10.21272/sec.3\(3\).80-97.2019](http://doi.org/10.21272/sec.3(3).80-97.2019)

16. Kaya, H.D. (2019). Government Support, Entrepreneurial Activity and Firm Growth. *SocioEconomic Challenges*, 3(3), 5-12. [http://doi.org/10.21272/sec.3\(3\).5-12.2019](http://doi.org/10.21272/sec.3(3).5-12.2019).

17. He, Shuquan (2019). Competition among China and ASEAN-5 in the US Market: A New Extension to Shift-Share Analysis. *SocioEconomic Challenges*, 3(4), 129-137. [http://doi.org/10.21272/sec.3\(4\).129-137.2019](http://doi.org/10.21272/sec.3(4).129-137.2019)

18. Nguedie, Y. H. N. (2018). Corruption, Investment and Economic Growth in Developing Countries: A Panel Smooth Transition Regression Approach. *SocioEconomic Challenges*, 2(1), 63-68. DOI: 10.21272/sec.2(1).63-68.2018

19. Palienko, M., Lyulyov, O. (2018). The Impact of Social Factors on Macroeconomic Stability: Empirical Evidence for Ukraine and European Union Countries. *SocioEconomic Challenges*, 2(1), 103-116. DOI: 10.21272/sec.2(1).103-116.2018

20. Sineviciene, L., Shkarupa, O., Sysoyeva, L. (2018). Socio-economic and Political Channels for Promoting Innovation as a Basis for Increasing the Economic Security of the State: Comparison of Ukraine and the Countries of the European Union. *SocioEconomic Challenges*, 2(2), 81-93. DOI: 10.21272/sec.2(2).81-93.2018

21. Bagmet, K.V., Haponova, O. (2018). Assessing the Impact on Social Sector: A Macroeconomic Approach. *SocioEconomic Challenges*, 3(2), 103-108. DOI: 10.21272/sec.3(2).103-108.2018

22. Gupta, A., Guha, M. (2018). Vulnerable Employment is a Socio-Economic Challenge in Indian Perspective. *SocioEconomic Challenges*, 4(2), 69-79. DOI: [http://doi.org/10.21272/sec.2\(4\).69-79.2018](http://doi.org/10.21272/sec.2(4).69-79.2018)

23. Mohamed Abdalla Mohamed Ahmed (2018). The Role Of

Regional Planning In Achieving Economic Development And Social Justice In Sudan. SocioEconomic Challenges, 4(2), 101-113. DOI: [http://doi.org/10.21272/sec.2\(4\).101-113.2018](http://doi.org/10.21272/sec.2(4).101-113.2018)

24. Awojobi, O. N. (2019). Re-Assessing The Socioeconomic Effects Of The Boko Haram Conflict In A Qualitative Systematic Review. SocioEconomic Challenges, 3(1), 42-51. [http://doi.org/10.21272/sec.3\(1\).42-51.2019](http://doi.org/10.21272/sec.3(1).42-51.2019).

25. Singh, SN (2019). Population Growths and Socio-Economic Development: An Analysis of Mettu Town of Ethiopia. SocioEconomic Challenges, 3(1), 52-63. [http://doi.org/10.21272/sec.3\(1\).52-63.2019](http://doi.org/10.21272/sec.3(1).52-63.2019)

26. Jiang, Yu., Wang, G. (2017). Monetary Policy Surprises and the Responses of Asset Prices: An Event Study Analysis. SocioEconomic Challenges, 1(3), 22-44. DOI: 10.21272sec.1(3).22-44.2017

27. Pavlyk, V. (2020). Institutional Determinants Of Assessing Energy Efficiency Gaps In The National Economy. SocioEconomic Challenges, 4(1), 122-128. [http://doi.org/10.21272/sec.4\(1\).122-128.2020](http://doi.org/10.21272/sec.4(1).122-128.2020).

28. ЮНКТАД. Доповідь про світові інвестиції [Електронний ресурс] / ЮНКТАД // ООН. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2019_overview_ru.pdf

29. Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996 № 93/96-ВР [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-вр>

30. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) в Україну [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://index.minfin.com.ua/economy/fdi/>

31. Статистична база даних по економіці CEIC Data [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ceicdata.com/en/indicator/ukraine/foreign-direct-investment>.

32. Іноземне інвестування в Україні: пріоритетні сфери, зони

та об'єкти. [Електронний ресурс]. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: http://osvita.ua/vnz/reports/econom_theory/21590/.

33. Інвестиційна привабливість регіонів [Електронний ресурс] // Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: http://www.ier.com.ua/files/publications/Experts_comments/2013/1.04_print.pdf.

34. Економічна статистика/Зовнішньоекономічна діяльність/Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності/ Темп зростання (зменшення) обсягу прямих інвестицій [Електронний ресурс] // Державна служба статистики – Режим доступу до ресурсу: https://ukrstat.org/uk/operativ/menu/menu_u/zed.htm

35. Офіційний сайт Міністерства економіки України. Інвестиційний клімат в Україні. [Електрон. ресурс] .- Режим доступу: https://minjust.gov.ua/m/str_11352

36. Бондар І. Р. Проблеми залучення іноземних інвестицій в Україну на сучасному етапі / І. Р. Бондар // Регіональна економіка.– 2009.– № 4.– С. 62 – 69.

37. Бутняров А. Сприятливий інвестиційний клімат країни – запорука залучення іноземних інвестицій / А. Бутняров // Макроекономіка.– 2008.– № 3-4.– С. 29 – 32.

38. Федоренко В. Г. Іноземне інвестування економіки України.- К .: МАУП, 2004.- С. 86 - 99.

39. Худавердієва В. А. Стратегія Залучення іноземних інвестицій у економіку України / В. А. Худавердієва // Фінанси України.- 2010.- № 6.- С. 62 - 71.

40. Інвестиційна діяльність [Електронний ресурс] // Департамент економічного розвитку і торгівлі. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <http://gue.sm.gov.ua/index.php/uk/investoram>.

41. Прямі інвестиції в Сумській області у 2019 році [Електронний ресурс] // Головне управління статистики у Сумській області. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <http://sumy.ukrstat.gov.ua/?menu=902&level=3>

42. Підприємства з іноземним капіталом EXISTING COMPANIES [Електронний ресурс] // Департамент економічного розвитку і торгівлі. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <http://gue.sm.gov.ua/index.php/uk/investitsijna-diyalnist>.

43. Інвестиційна політика та міжнародне інвестиційне співробітництво [Електронний ресурс] // Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільськогосподарства. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://me.gov.ua/Tags/DocumentsByTag?lang=uk-UA&id=d0663dd0-3a62-4de0-b700-f75af34003a2&tag=InvestitsiinaPolitikaTaMizhnarodneInvestitsiineSpivrobitstvo>.

44. Sumy region [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <http://old.mfa.gov.ua/en/about-ukraine/info/regions/20-sumy>.

45. Інвестиційна діяльність [Електронний ресурс] // Департамент економічного розвитку і торгівлі. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <http://gue.sm.gov.ua/index.php/uk/investoram/687-industrialnij-park-svema>.

46. Україна: основні факти та цифри [Електронний ресурс] // UkraineInvest. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://ukraineinvest.com/uk/інвестуйте-в-україну-зараз/україна-основні-факти-та-цифри/>.

47. Рейтинг національних систем вищої освіти [Електронний ресурс] // Universitas 21. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://universitas21.com/what-we-do/u21-rankings/u21-ranking-national->

higher-education-systems-2020/comparison-table.

48. Гуржиева К. О. Классификация прямых иностранных инвестиций по способам ведения международной сельскохозяйственной деятельности [Электронный ресурс] / Кристина Олеговна Гуржиева // Научный журнал КубГАУ, №88(04). – 2013. – Режим доступа до ресурсу: <https://cyberleninka.ru/article/n/klassifikatsiya-pryamyh-inostrannyh-investitsiy-po-sposobam-vedeniya-mezhdunarodnoy-hozyaystvennoy-deyatelnosti>.

49. FDI, Human Capital and Education in Developing Countries [Электронный ресурс] // OECD Development Centre. – 2001. – Режим доступа до ресурсу: <http://www.oecd.org/dev/2699493.pdf>.

50. Обзор теории прямых иностранных инвестиций(ПИИ) [Электронный ресурс] / Д. Д. Осеи // Вестник Ростовского государственного экономического университета (РИНХ) № 2 (54). – 2016. – Режим доступа до ресурсу: <https://cyberleninka.ru/article/n/obzor-teorii-pryamyh-inostrannyh-investitsiy-pii/viewer>.

51. Теории прямых иностранных инвестиций: практическое значение для переходных экономик [Электронный ресурс] / М. Н. Мисакян, И. В. Кокушкина // Проблемы современной экономики, N 4 (24). – 2007. – Режим доступа до ресурсу: <http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=1638>.

52. Прямые иностранные инвестиции и их классификация [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://zavtrasessiya.com/index.pl?act=PRODUCT&id=1964>.

Додатки

ДОДАТОК А

SUMMARY

Dolhosheieva O.I. Foreign direct investment as a factor of the region socio-economic development. - Bachelor's qualification paper. Sumy State University, Sumy, 2020.

The bachelor's thesis is devoted to researching the investment attractiveness of Ukraine and regions, main problems of involvement FDI. The analysis of the receiptsing investment in the Sumy region and Ukraine as a whole has been carried out, problems and prospects of solving have been revealed. The main directions of improvement of state regulation in the sphere of foreign direct investments of Ukraine in the conditions of globalization processes of the world economy are determined.

Key words: direct investment, investment climate, investment attractiveness, problems of involvement.

Анотація

Долгошеєва О.І. Прямі іноземні інвестиції як фактор соціально-економічного розвитку регіону. – Кваліфікаційна бакалаврська робота. Сумський державний університет, Суми, 2020.

Кваліфікаційна бакалаврська робота присвячена дослідженню інвестиційної привабливості України та її регіонів і основні проблеми на шляху залучення ПІ. Проведено аналіз надходжень та інвестиційного клімату Сумського регіону та України в цілому, виявлено проблеми залучення і перспективи їх усунення. Визначено основні напрямки удосконалення державного регулювання у сфері прямих іноземних інвестицій України в умовах глобалізаційних процесів світової економіки.

Ключові слова: прямі іноземні інвестиції, інвестиційний клімат, інвестиційна привабливість, проблеми залучення.